

FOTO: MARKO KOHV
KUJUNDUS: MUDU

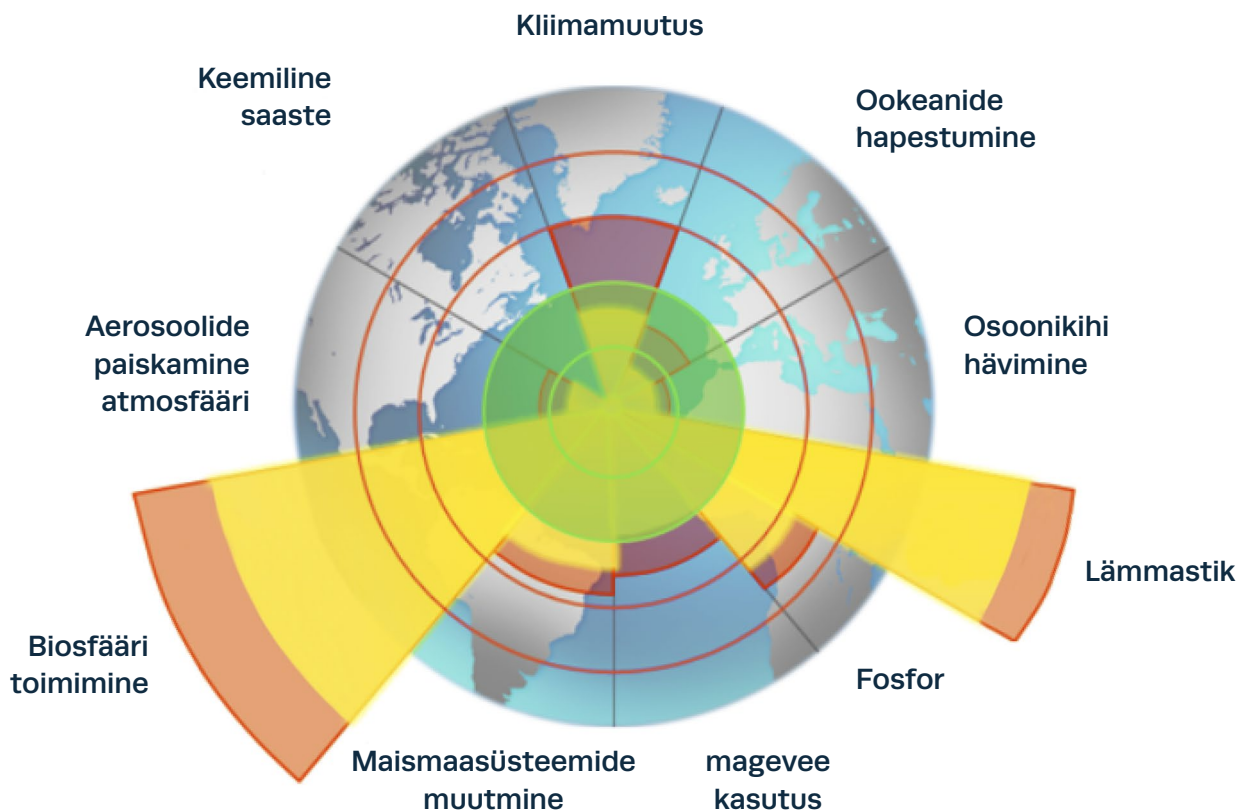
EESTI KESKKONNAÜHENDUSTE KOJA SÕNUM
ERAKONDADELE RIIGIKOGU VALIMISTE EEL:

**Elurikkuse kao peatamine vajab ka
Eesti panust, kaitse alla on vaja võtta
kolmandik maismaa- ja merealadest**

HETKESEIS: Kliima- ja elurikkuse kriis on kohal – ka Eestis

Kliima soojenemisega paralleelselt toimub kogu Maal elurikkuse kadu. Mõlemad protsessid on omavahel seotud ning mõlemad on seotud ka inimõju intensiivsusega, mis ületab enamuses aspektides looduskeskonna puhverdusvõimet, nn planetaarseid piire (vt joonis 1). Sama protsess toimub ka Eestis ning ka Eesti valikud on andnud olukorra kujunemisse oma panuse. Enim on mõjutatud elurikkuse seisund ehk biosfääri toimimine. Biosfääri kui Maad ümbritseva eluslooduse kihi toimimine on aga inimese eluks sobiliku keskkonna tagamisel võtmetähtsusega.

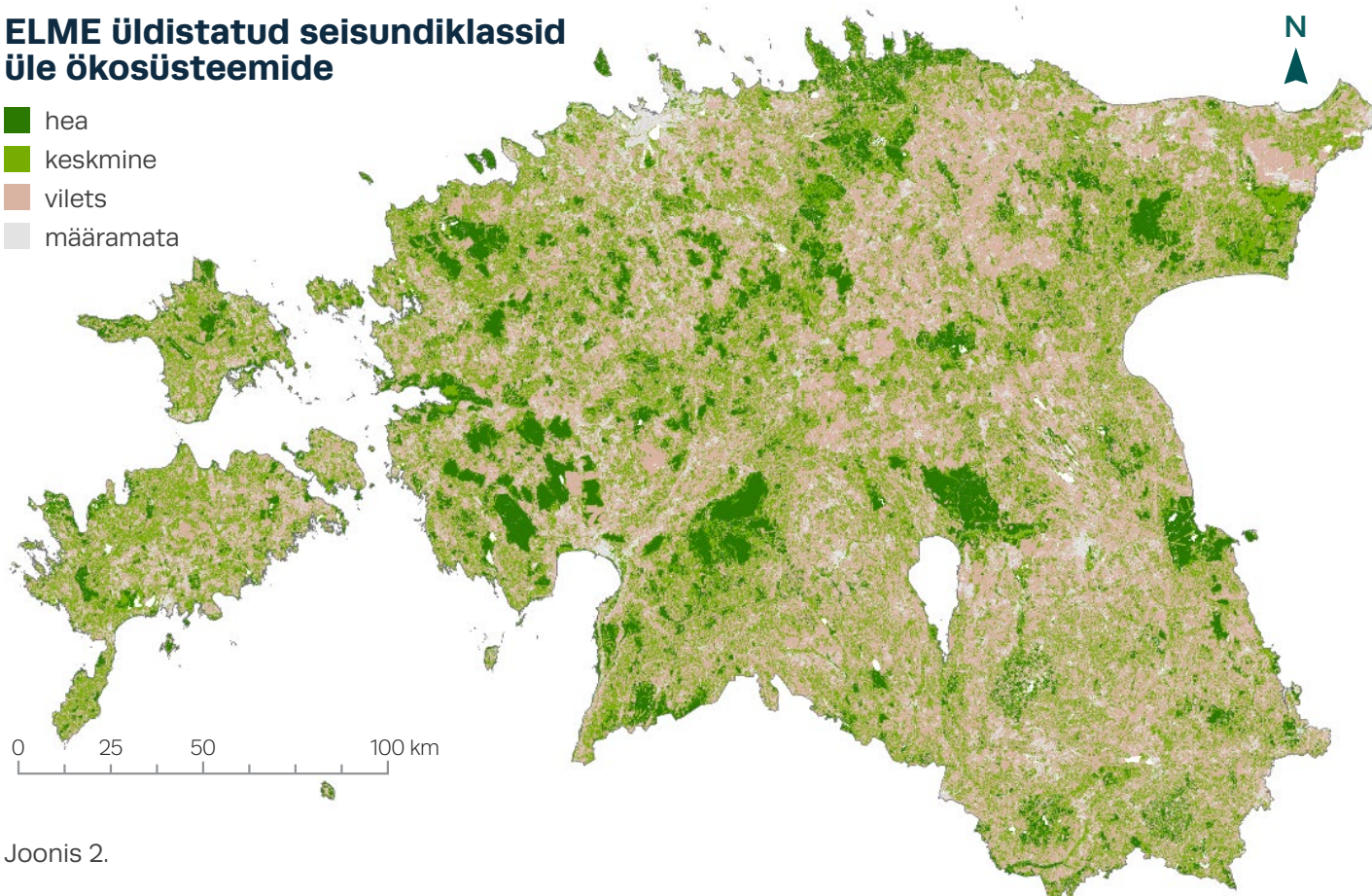

Joonis 1. Sektorite rohelist ringi ületav osa tähistab globaalse taluvuspiiri ületamist (*planetary boundaries*).

Allikas: Rockström et al. 2009 Nature, Steffen et al. 2015 Science, Campbell et al. 2017 Ecology & Society

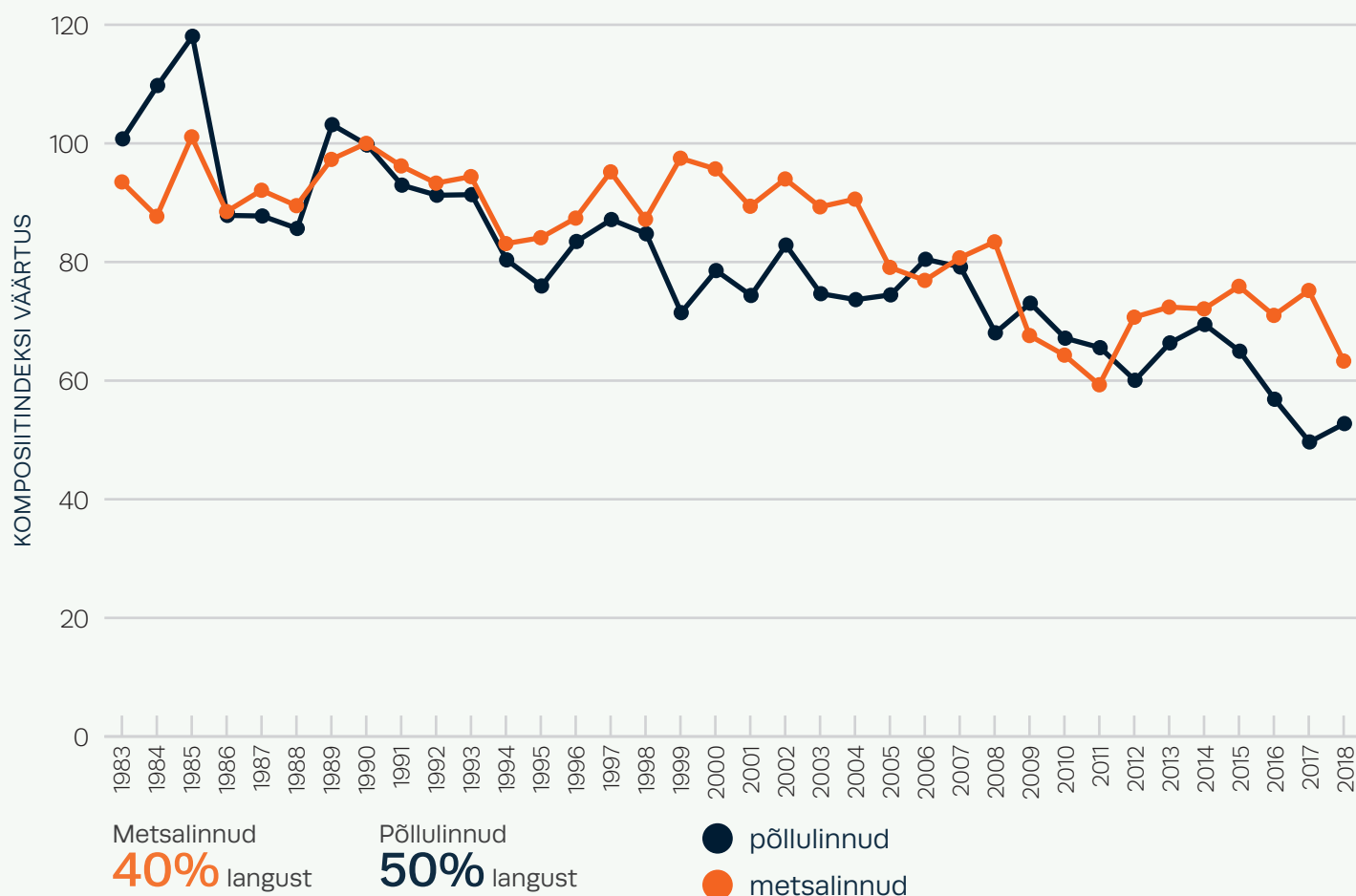
ELME üldistatud seisundiklassid üle ökosüsteemide

- hea
- keskmine
- vilets
- määramata

Joonis 2.

Lindude komposiitindeksid

Joonis 3.

Mitmed Eesti looduse seisundi koondnäitajad on halvenemas (Rohepoliitika ekspertrühma raport, 2022), väljaspool kaitstavaid alasid on looduse seisund vilets (Keskkonnaagentuur 2020. ELME ökosüsteemide seisundi ja hüvede baastasemete kaardistamise projekt, vt joonis 2). Vahe kaitsealadel olevate elutingimuste, sh inimese elutingimuste ning väljaspool kaitsealasid olevate elutingimuste vahel suureneb.

Elurikkuse pikaajaline seire on Eestis vähene, looduskaitsetegevuste rahastamine on ebapiisav ja avalik rahastus tihti keskkonnakaitse eesmärkidega vastuolus, vt viimase osas Riigikontrolli [raport](#).

Keskkonnaalase tulemuslikkuse indeksi näitajas (ingl Environmental Performance Index, EPI) on Eesti 2004. aastaga võrreldes langenud aastaks 2015 maailmas 26. kohalt 48. kohale, sealhulgas ökosüsteemide elujõulisuse puhul 7. kohalt 59. kohale.

2019 aruande alusel on Eestis leiduvatest loodusdirektiivi liikidest soodsas seisundis 56% ja 57% elupaigatüüpidest – vaid napilt üle poole. Põllu- ja metsalindude seire viitab linnustiku tugevale langusele viimase 20 aasta jooksul (Keskkonnaagentuur 2019). Vt. joonis 3.

Liikide käekäiku hindab punane raamat, milles kõige täielikumalt hinnatud liigirühmaks Eestis on linnud. Punase raamatu hindamise järgi on Eestis viimasel kümnel aastal ohustatud linnuliike juurde tulnud ning varasemalt juba ohustatute seisund halvenenud, st ohustatuse aste kriitilisemaks muutunud. Sama trendi võib eeldada ka teiste liigirühmade puhul, kus hindamine on hõlmanud väiksemat osa kogu liikide arvust.

VAJADUS: Vajame ulatuslikumat ala, kus nii inimese kui looduse jaoks on Eestis elukeskkond täisväärtuslik

Täisväärtusliku elukeskkonna ja senisega sarnased keskkonnatingimused tagab erinevate ökosüsteemide säilimine, nende omavahelise sidususe ning ökoloogilise seisundi paranemine. Elurikkuse säilitamise ja taastamisega, st looduse pakutavate hüvede panusega, mis on inimese eluks vältimatult vajalikud, on vaja arvestada igas sektoris, kõigis otsustusprotsessides, majandusarvestuses ja ruumilises planeerimises.

Elurikkuse säilitamisel ja taastamisel annab olulise panuse traditsiooniline looduskaitse, st alade kaitse alla võtmine. Eesmärkide saavutamiseks peaks kaitse all olema suurusjärgus 30 % maismaa- ja merealadest (EL elurikkuse strateegia, Eesti kontekstis rohepoliitika eksperdirühma raport 2022) ning lisaks taastatavaid alasid suurusjärgus 20 % maismaa pinnast. Kaitsealad toimivad tõhusalt, kui looduslikel protsessidel seal katkematult kulgeda võimaldatakse, on teadlased leidnud [siin](#) ja [siin](#).

Rahvusvahelise ekspertkogu [raport](#) järeldeb, et alade kaitse alla võtmine on pikas perspektiivis majanduslikult oluliselt kasumlikum kui kaitse alla võtmata jätmine. Lisaks on elurikkuse säilitamise ja taastamise eesmärgid Euroopa Liidu ülesed, mis tähendab, et kõik liidu liikmesriigid peavad paratamatult asuma sel suunal pingutama – me ei ole selles üksi ega teistega võrreldes ebavõrdses seisus.

Looduse taastamine on oluline ka väljaspool kaitsealasid, et tagada mh toiduturvalisus. Põllumaa-de kahjustumine, muldade vaesumine ja toidutootmiseks olulise elurikkuse kadumine ning kliimamuutus on toidutootmise tulevikule väga ohtlikud. Praegusel kursil jätkates seisame silmitsi suurte häiringutega toidusüsteemis.

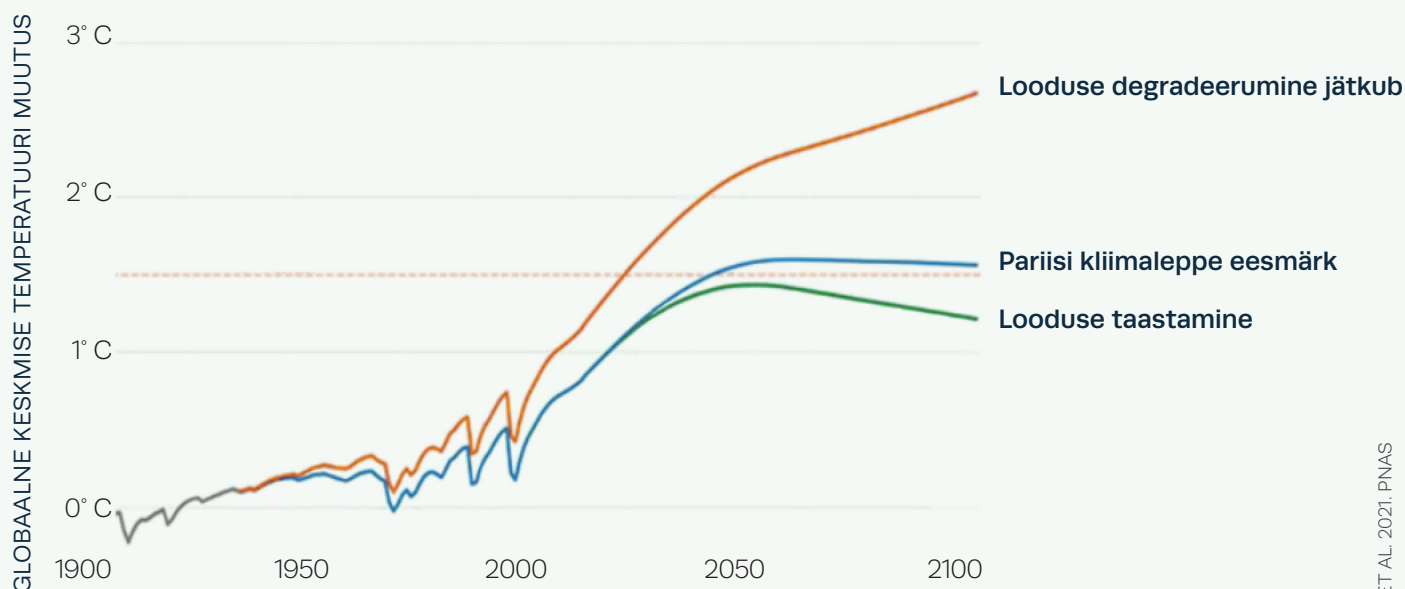
Elurikkuse säilimine ja taastamine on lahutamatult seotud kliimaeesmärkide saavutamisega, üks pole võimalik teiseta. Tegu on üksteist jõustavate ning ka ühiselt saavutatavate eesmärkidega (Pörtner et al. 2021, IPBES ja IPCC ühisaruanne; joonis 4).

Vajalik on põhimõtteline muutus mõtteviisis ja lähenemises, nn transformative change (IPCC, IPBES raportid): "Loodust on võimalik kaitsta, taastada ja säästlikult kasutada ning samal ajal täita ka teisi üldisi ühiskondlikke eesmärke."

28. veebruaril avaldas ÜRO Valitsustevaheline Kliimamuutuste Paneel IPCC raporti, mille autoriteks olev teadlastekogu soovitab võtta kaitse alla pool kogu planeedi maismaast – vähemast ei pruugi ökosüsteemide taastamiseks piisata. Teadlased rõhutavad, et vajalikud otsused ja muudatused tuleb teha kohe, et tagada inimesele eluks vähegi sobilikud tingimused.

Kliimamuutust ja elurikkuse kadu peab lahendama üheskoos

Loodus on kliimamuutuse leevendamisel võtmetähtsusega

Vajame looduse taastamist ja hoidmist tõhusate süsinikuneeldajate taastamiseks ja elurikkuse hoidmiseks

ROCKSTRÖM ET AL. 2021, PNAS

Joonis 4. Ilma loodust taastamata ei ole võimalik kliimaeesmärke täita.